



Beeldvorming

Competenties

Van Babyboomer tot Vergrijzer.

Werken tot je dood?

Essay door Frans van der Gouw ©
ALBA-University, 3^e Module, Juni 2008

Inleiding.

De Nederlandse bevolking maakt zich zorgen over zaken als respect, zorg en de vergrijzing getuige de uitslag van een recent gehouden onderzoek van het SCP.

<<Onderwerpen die volgens de ondervraagden hoog op de politieke agenda moeten staan, hebben vooral te maken met zorg en vergrijzing (te hoge ziektekosten, te weinig zorg voor ouderen), alsook inkomen en economie (te hoge belastingen, te weinig armoedebestrijding). >>

Bron : <http://www.scp.nl/publicaties/persberichten/9789037703849.shtml>

Op het gebied van arbeidsparticipatie hebben zich de laatste 4 decennia t.a.v. van de huidige 50+-ers diverse ontwikkelingen voorgedaan. De groep die eerst als 'Babyboomers' werd gekwalificeerd, staat nu bekend als 'de Vergrijzers'. 30 jaar geleden was 'de VUT' een begrip waarop die groep zich konden richten als finish van hun arbeidsparticipatie; anno 2008 wordt een besluit genomen om diezelfde arbeider 2 jaar langer te laten werken. Welke historie gaat vooraf aan een dergelijk veranderingsproces binnen het arbeidsbestel? Is het 'rechtvaardig' om deze leeftijdsgroep langer te laten werken op grond van economische overwegingen? Getuige de correspondentie binnen de overheid en met de vakbonden vormt de vergrijzing vooral een sociaal economisch probleem. Dit essay is een historisch perspectief van een leeftijdsgroep die een generatie vertegenwoordigt waarin ontwikkeling in een steeds sneller tempo plaatsvindt. Het beschrijft de relatie op maatschappelijk vlak tussen volk, politiek en arbeid. Het is een poging om vanuit een functioneel structuralistische visie een beeld te geven van veranderingen binnen de maatschappij, het arbeidsbestel en de effecten op de arbeidsrelaties van 'de vergrijzer'. De vergrijzing vormt al jaren een spanningsveld tussen het politieke systeem en de arbeidsmarkt. Een ontwikkeling binnen een 'eigen' kader van tijd en leeftijd. Wie zijn ze? Wat willen ze? Wat kunnen ze?

[In dit essay is binnen het arbeidsbestel 'vrije tijd', als beschouwend onderwerp meegenomen. Dit in tegenstelling tot de oudere begrippen waarin uitsluitend betaalde arbeidstijd binnen het arbeidsbestel vielen (Kwant, 1982; Achterhuis, 1984). Reden hiervoor is de nieuwe visie en de problematiek rond de verhoudingen arbeidstijd – vrije tijd in relatie tot de kostenfactor van bijvoorbeeld de pensioenen en de effecten die de ontwikkelingen hieromtrent hebben op de 'betaalde arbeidsvloer'. De 'vrije tijd' die in dit essay wordt genoemd is met name die van 'onvrijwillige vrije tijd' zoals ziekte en ontslag en die van 'geregelde vrije tijd' zoals die binnen de pensioenen en VUT-regeling.]

Systemen in beweging; van Babyboomer tot Vergrijzer.

In de naoorlogse periode was, onder de gedisciplineerd leiding van 'Vadertje Drees' en zijn, in 1946, opgerichte PvdA, het arbeidsbestel gericht op de wederopbouw van Nederland. 'Vrije tijd' was daarin nauwelijks een discussiepunt en viel in principe buiten het begrip 'arbeidsbestel'. Er werd een week lang gewerkt om vervolgens op de Zondag een rustdag te nemen, overeenkomstig de Bijbelse filosofie waarin de 7^e dag als 'dag des Here' werd gekwalificeerd. Willem Drees was een van de architecten van het 'Harmoniemodel'. (Manier van politiek bedrijven waarbij alle partijen (bijvoorbeeld werkgevers en werknemers) zoveel mogelijk proberen in overleg en goede samenwerking conflicten te voorkomen.

Bron: <http://memo.malmberg.nl/secure/leerling/begrippen/begrippen/begriph.htm>)

Drees streefde naar een conflictloze wederopbouw met o.a. de geleide loonpolitiek van de Stichting van de Arbeid. Hij wordt eveneens gezien als de man die door de uitbouw van de sociale voorzieningen aan de basis heeft gestaan van de moderne Nederlandse verzorgingsstaat. Hieruit ontstonden voorzieningen als de wachtgeldregeling en werkloosheidsvoorzieningen. Van daaruit werd op 30 Mei 1956 de Algemene Ouderdoms Wet aangenomen door de 2^e Kamer. Eind jaren 50 was de wederopbouw klaar en was de welvaartstaat een feit.

Nederland had veel geleden en de bevolkingsgroei was enigszins gestagneerd tijdens de oorlogsjaren. Wellicht dat de combinatie van weinig vrije tijd met daarin minder middelen om die tijd door te komen, aanleiding tot meer aandacht voor elkaar met een geboortegolf als gevolg. Wat de oorzaak ook geweest is, tussen 1950 en 1960 werden erg veel nieuwe mensen in de wereld gezet. Er was sprake van een 'babyboom'. De bevolkingsgroei die aanvankelijk werd bepaald door een normale ontwikkeling op basis van geboorte en sterfgevallen, nam eind jaren 50 extra toe onder invloed van migratie. Er kwamen meer mensen in Nederland wonen dan dat er Nederlanders naar het buitenland vertrok. (Bron: <http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/themas/bevolking/beschrijving/demografische-ontwikkelingen.htm>). Die disbalans in migratie had een reden. In de tijd dat de 'babyboomers' het arbeidsstrijdperk gingen betreden, de jaren 70, verkeerde ons land in een recessie. Ondanks de hulp van o.a. Amerika en hun 'Marshallhulp' in de jaren 50 en 60 en de hoogconjunctuur die dat in eerste instantie opleverde in de jaren 60, kwam de economie sterk onder druk te staan. Die druk werd met name gegenereerd doordat er veel industriële productie was met daarin veel arbeidsplaatsen terwijl er vanuit de bevolking weinig animo was om de vacatures die daarin vrijkwamen in te vullen. Een belangrijke reden daarvoor was de betere scholingsmogelijkheden en de overtuiging van 'beter geschoolden' dat zij te hoog opgeleid waren voor 'handenarbeid'. Dit fenomeen in relatie tot het feit

dat hoger opgeleiden meer wilden verdienen resulteerde in een situatie dat het bedrijfsleven, arbeidskrachten vanuit het buitenland naar Nederland haalde die onder de noemer 'gastarbeiders' werk uitvoerde waartoe de Nederlander zich niet geroepen voelde. Zowel jonge als oude buitenlanders vulden vacatures in en vroegen daarbij huisvesting en zorg. Hiermee werd een onderdeel van de 'globalisering' in werking gezet als we die term beschouwen vanuit de omschrijving van Delwaide en Geeraerts in hun rapport aan de Belgische regering in 2003 in hun rol van Parlementaire Werkgroep 'Globalisering'. Zij halen in hun rapport Scholte (2000) aan met o.a.: << Een derde omschrijving plaatst globalisering op gelijke voet met modernisering (of « westernization »). Globalisering is dan het proces waarbij de maatschappelijke structuren van het modernisme zich ten koste van plaatselijke culturen en maatschappelijk verbanden over de hele wereld verspreiden. >> Deze vorm van globalisering zou later nog een belangrijke rol gaan spelen binnen het arbeidsbestel. Van 'vergrijzing' als sociaal probleem was in de jaren 50 en zestig nog nauwelijks sprake en de zorg voor de oudere arbeider was deels in handen van de familie waarbij het vaak zo was dat de oudere generatie bij de jongere generatie inwoonde. Echter, de vorderingen in de medische wetenschap in en direct na de oorlog droegen ertoe bij dat het aantal bejaarden in de geïndustrialiseerde landen drastisch toenam. En daarmee was ook het eerste 'bejaardenprobleem' geboren. Onder invloed van de AOW diende het werkende deel van de bevolking, de kosten op te leveren voor de zorg van de niet werkende ouderen. Door de corporatistische opstelling van de regering en het feit dat zij zich beperkten tot overleg met grotere organisaties, was begin jaren 70 de aansluiting met de jongere generatie moeizaam. De jongeren wilden gezien, gehoord en serieus genomen worden terwijl het bedrijfsleven zowel als de overheid het te druk hadden met de schommelingen in de economie. Die communicatiestoring en wederzijds onbegrip leidde tot strijd. Het arbeidsproces voor de babyboomers startte halverwege de jaren 60, vlak voor de periode waarin een recessie zich inzette. De conservatieve ideeën van ouders, leraren en werkgevers onder het motto 'onze wil is wet' stuitte steeds meer op weerstand van de jongeren die zich meer pluralistisch gingen clusteren. Zij kwamen meer en meer in opstand tegen de gevestigde orde waardoor de sociale systemen in beweging kwamen. Een groot gedeelte, over het algemeen hoger opgeleide babyboomers organiseerden zich en presenteerden zich als 'Hippies', 'Provo's', 'Kabouters' of als 'Franse Revolutionairen'. Een generaliserend ideaalbeeld van een maatschappij was er niet maar de zucht naar 'anders' was over een breed vlak herkenbaar. Ook de vrouwen lieten zich zien en van zich horen. De 'Dolle Mina' werd een begrip en de term 'emancipatie' eveneens. De vrouw wilde gekend worden, wilde participeren in het arbeidsproces en daar gelijk behandeld worden als de man. De werkvloer werd het domein van zowel man als vrouw en de maatschappij leerde '2-verdieners' kennen naast 'kinderopvang' en 'deeltijdbanen'. Het geheel typeert de 'vechtlust' van de Babyboomergeneratie. Het vormde een schril contrast met de gedisciplineerde saaiheid uit de periode van de regering Drees in de jaren 50 en het leidde tot een herbeschouwing van wat de nieuwe generatie als maatschappij wilde betekenen. De term 'langharig werkschuw tuig' deed vermoeden dat de jongeren een broertje dood hadden aan werken terwijl het tegendeel vaak waar was. De 'boomers' wilden wel werken maar kregen vaak niet de kans om zich te bewijzen op grond van stigma's, suggesties en vooroordelen. Lang haar was uit den boze, het roken van marihuana was crimineel en flower power was te ideologisch en zweverig. De starheid van de meer conservatieve maatschappij belemmerde de openbaring van talent vanuit een leeftijdsgroep die vrijheid en democratie in een socialistisch kader voorstond. De wil om bij te dragen aan een sociaal functionerende maatschappij was er, terwijl de mogelijkheden om die kwaliteiten op een vernieuwende wijze te realiseren te voorwaardelijk waren. Of, zoals ter Haar het op pag. 601 van 'Geschiedenis van de Lage Landen' omschrijft: *'De bestaanszekerheid is nauw verbonden met de consumptiemaatschappij en de jongeren stellen juist de leegte ervan en de burgerlijke zelfgenoegzaamheid aan de kaak.'* Een van de gevolgen van al die confrontaties tussen de jongeren en de politiek was 'de wet op de universitaire bestuursvorming' in 1970 waarbij in feite iedereen die werkzaam was binnen de universiteit medezeggenschap kreeg in de universitaire begroting. Dit had in een later stadium o.a. tot gevolg dat het in principe voor iedereen mogelijk werd om een universitaire studie te volgen met behulp van een studiebeurs. (ter Haar, Geschiedenis van de Lage Landen, 3^e druk, 1998, pag. 589 ev., Fibula –van Dishoeck, Weesp)

De betere toegangsmogelijkheden tot hogere opleidingen in combinatie met het aantrekken binnen het productieveld van 'gastarbeiders' en een stagnerende economie in de jaren 70, resulteerde in een scheven verhouding tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt. De 'kwaliteit' van het werk werd een belangrijk onderwerp voor zowel werknemers als werkgevers.

Temeer omdat Nederland in 1973, samen met o.a. Amerika, door de OPEC-landen werden gestraft met een olieboycot n.a.v. hun pro-Israëliëse opstelling, liep de werkloosheid sterk op terwijl de prijzen stegen en de inflatie hoogtij vierde. (Mok, 2007, pag. 202; ter Haar, 1998, pag. 606) De arbeidsmarkt

stond zwaar onder druk en er werd door de Politiek heftig gedebatteerd over oplossingen op korte termijnbasis. Om de jeugdwerkloosheid (die van de babyboomers) te bestrijden liet kabinet den Uyl in 1975 een onderzoek instellen. En ondanks een negatief advies van de commissie Tets, besluit minister Boersma van Sociale Zaken en Werkgelegenheid toch om een experiment te starten waarbij het mogelijk is voor oudere arbeiders om op hun 64^e levensjaar vervroegd uit het arbeidsproces te stappen. De 'VUT' (vervroegde uittredingsregel) was geboren. Aanvankelijk alleen in de sectoren van het onderwijs en de bouw maar later, in 1980, o.i.v. minister Albeda binnen het Kabinet van Agt ook in andere CAO's opgenomen. Arbeidsparticipatie onderging een korte leeftijdsshift door het vervroegde vertrek van oudere werknemers en de instroommogelijkheden voor de jongere generatie, met name die van de 'babyboomers'. Het bleek in eerste instantie een win-win situatie voor zowel werknemer als werkgever. Het waren echter niet alleen de Nederlandse babyboomers die hiervan profijt konden nemen. Men zag ook een opkomst van een 2^e generatie 'gastarbeiders'. Vaak kinderen van de arbeiders die in de jaren 60 naar Nederland waren gekomen en onder invloed van de toen florerende welvaart besloten hadden om te blijven. De ouderen haalden hun gezin naar Nederland; iets wat in die tijd werd vergemakkelijkt door een breed gedragen sociaal maatschappelijk beleid voor een 'multi-etnische maatschappij'. De aanvankelijke trieste opvang van de 'gastarbeider' maakte langzamerhand plaats voor een integratiebeleid voor 'Mederlanders'. Het gevolg was een toestroming van meerdere groeperingen vanuit diverse landen die Nederland zagen als een land waarin de sociale voorzieningen meer toekomstperspectieven bood dan in eigen land. Zo stroomde zelfs een derde deel van de Surinaamse bevolking Nederland binnen die vervolgens een beroep deden op de voorzieningen zoals die waren bepaald binnen het immigratiebeleid. Werken was voor velen een optie maar voor weinigen realiteit waardoor de druk op de staatskas extra groot werd omdat de financiële regeling rond immigratie vanuit de staatskas werd bekostigd. De terughoudendheid van de commissie Tets t.a.v. de maatregelen om arbeidsparticipatie voor jongeren te bevorderen had vooral te maken met de manier waarop de 'extra vrije tijd' (lees: niet werktijd) van de 'Vutters' door het werkend gedeelte van de Nederland bekostigd moest worden. Deze zorg bleek later gerechtvaardigd.

Binnen de arbeidsparticipatie werd in de jaren 70 en 80, naast de leeftijdsshift, nog een andere verschuiving waargenomen, nl. de verschuiving productie naar dienstverlening. Beter opgeleide werknemers kozen vaker voor een bureaubaan dan voor een functie aan de lopende band. Als snel ontstond daardoor een situatie waarin autochtonen arbeiders op kantoor zaten terwijl allochtone arbeiders op de werkvloer de productie draaiden. Clustervorming werd hierdoor versterkt en sociaal maatschappelijk ontstonden er steeds sterkere afscheidingen tussen Nederlanders en Mederlanders. De attitude van de werknemer speelde in de jaren 70 een belangrijke rol in de visie op het arbeidsbestel van de regering, getuige een citaat op pag. 34 uit een rapport aan de regering van de WRR, 'Vernieuwingen het arbeidsbestel' door Quené en Baehr verzonden op 19 November 1981 : *"De toename van het ziekteverzuim is mede te verklaren door normveranderingen ten aanzien van ziektegedrag en ziektebeleving, die inhouden dat ziekteverzuim meer dan voorheen een functie is gaan vervullen als uiting van ongenoegen en problemen in de arbeidsbeleving en het persoonlijk leven."*

De babyboomers werden volwassen, lieten zich gelden binnen de arbeidsparticipatie en drukten een stempel op een persoonlijke carrière. Het werden werknemers zowel als werkgevers en ideologieën maakten plaats voor realistische denkstijlen die vormend waren voor de een 'eigen generatie'. De periode van 'alles kan en alles mag' werd het logisch gevolg van de 'vrijheid – blijheid' tijdperk in de jaren 60. Het arbeidsbestel onderging een metamorfose van conservatief via liberaal naar sociaaldemocratisch. De verhoudingen tussen werknemers, werkgevers en de politiek uitte zich vaak in heftige debatten, acties van vakbonden en wilde stakingen. De werknemer kreeg meer rechten en de arbeidsovereenkomsten werden ondersteund en bewaakt door Collectieve Arbeids Overeenkomsten (CAO's) die vaak onderwerp van debat waren en zijn tussen vakbonden en regering. Vrije tijd werd steeds belangrijker en de vrijetijdssector groeide uit tot een ware industrie waar wereldwijd miljoenen mensen in werkzaam zijn. Voor veel landen bepaald de omzet binnen de toeristenindustrie de welvaart doordat het nationaal inkomen er grotendeels of geheel van afhankelijk is. Die mondiale ontwikkeling resulteerde ondermeer in een universitaire leergang Vrijetijdswetenschappen aan de UvT welke daar in 1989 een eigen faculteit kreeg. 'Betaalde niet-werktijd' werd onderwerp van onderzoek waarin ook de AOW uitvoering werd beschouwd. daarbij werd de term 'vergrijzing' al snel een belangrijk onderwerp.

En toen werd de baby grijs.

De 'Babyboomers' hebben in hun leven regelmatig te maken met contradictionele standpunten van de staat en de overheid t.a.v. arbeid en inkomen. Anno 2008 staan zij bekend als 'de Vergrijzers' en worden vaak in een adem genoemd met de 'problemen' die zijn ontstaan inzake het bekostigen van hun levensonderhoud en sociale rechten ten tijde van hun pensionering. Een pensionering waarvoor zij zelf dachten te hebben betaald door jarenlang sociale lasten af te dragen terwijl de overheid die

tegelijktijd uitgifte aan bijv. AOW uitkeringen voor de pensioengerechtigden van die tijd. De pot is nu leger dan verwacht en de vraag is nu hoe de grote groep potentiële AOW-ers de komende 3 decennia betaald moeten gaan worden. Daarnaast is de betaling van de ouderenzorg een onderwerp van gesprek en onderzoek op politiek en overheidsniveau. De 'Vergrijzing baart de overheid zorgen, getuige diverse nota's aan de regering:

Brief van minister de Geus aan de Kamer:

<<Nationaal perspectief:

*Het kabinet onderschrijft de analyse van de SER waar het gaat om de verschillende instrumenten en de wijze waarop het vergrijzingsprobleem aangepakt moet worden. De op omslagbasis gefinancierde pensioenstelsels in Europa kunnen onder druk komen te staan als gevolg van de vergrijzing. **De vergrijzing veroorzaakt een vermindering van het aantal premiebetalers, en tegelijkertijd een toename van het aantal uitkeringsontvangers. Oplopende kosten van de zorg dragen verder bij aan een stijging van de kosten als gevolg van de vergrijzing..***

Kabinetsnotitie 'Arbeidsmarktknelpunten en arbeidsmigratie', TK 2001-2002, 28 0263

Er wordt echter ook gedacht in termen van oplossingen:

<< *Het kabinet is het eens met de SER dat het verhogen van de arbeidsparticipatie een belangrijk instrument is om de vergrijzingsdruk te verminderen. **De verbreding van het draagvlak die hiermee kan worden bewerkstelligd, zal Nederland in staat stellen om de oplopende kosten over meer mensen te verspreiden, en zo de stijging van de kosten per werkende te beperken.***

>> pag. 3.

en

<<..... *In de toekomst zal het aanvullend pensioen daarmee voor een steeds groter groep ouderen een belangrijke bijdrage leveren aan de inkomenspositie.....*

>> pag. 4

Bron: aandeel van de Geus aan 'Verslag van de Eerste Jan Brouwer Conferentie'; 13 januari 2005 te

Haarlem. Pag. 9.

Voor de werkgevers zijn de ouderen duurder dan de jongeren terwijl er een groter gezondheidsrisico aan vast zit. De jongeren daarentegen zijn vitaler, goedkoper (vermits gelijk opgeleid) zijn sneller van begrip waardoor zij makkelijker kunnen anticiperen in zaken als technologische ontwikkelingen. De werkgevers komen in een spanningsveld door verschillende factoren:

- de post 'sociale verzekeringen' komen grotendeels voor hun rekening
- langere dienstverbanden voor ouderen
- loonkosten worden duurder door meer participatie van ouderen en hogere sociale lasten
- minder instroom van lager geschoolde jongeren
- goedkopere productiemogelijkheden in het buitenland

Daar staan enkele zaken tegenover:

- versoepeling van ontslagrecht
-

'Arbeid' als sociaal systeem.

'Arbeid' is een zeer interessant doch moeilijk te definiëren term, getuige de analyse van Dr. Albert Benschop welke hij schreef voor de Universiteit van Amsterdam.

"Onder arbeid versta ik het geheel van doelmatige en bewuste menselijke activiteiten welke specifiek gericht zijn op het voortbrengen van gebruikswaarden, dat wil zeggen van goederen en diensten die de behoeften van menselijke individuen kunnen bevredigen (Benschop 1993:143). Het bijzondere van deze arbeidsdefinitie is haar (normatieve) gerichtheid op gebruikswaarde, dat wil zeggen op middelen van menselijke behoeftebevrediging." Bron: <http://www.sociosite.net/labor/arbeid/index.php#RTFToC6>

Wanneer we uitgaan van een structureel functionalistische benadering kunnen we stellen dat de arbeidsmarkt het individuele handelen, attitude en motieven van mensen bepaalt. De belangrijkste uitgangspunten het van het structureel functionalisme zijn:

- de sociale werkelijkheid is een zelfstandige werkelijkheid
- een brede consensus levert de basis voor orde en stabiliteit
- elk onderdeel in de samenleving draagt bij tot een continue en stabiele samenleving

Ons huidige arbeidsbestel zou in feite een representatie mogen zijn van deze stellingen.

'Arbeid adelt!' is een bekend cliché wat aansluit op de gedachte dat arbeid eerder een recht is dan een plicht. Prof. Dr. A.L. Mok spreekt in zijn boek 'Arbeid, bedrijf en maatschappij' op pag. 42 over een 'kentering in arbeidsethos' en een cyclisch karakter van het begrip 'arbeid'. Hij spreekt over 'lusten en lasten' en ziet slavenarbeid veranderen in een sociale structuur waarin allerlei individuele en groepsbelangen geëvalueerd worden om te komen tot een drietal arbeidsethos varianten; het traditioneel arbeidsethos, het kritisch arbeidsethos en het alternatief arbeidsethos. Hierin staat de vraag centraal: 'Heeft werk een centrale plaats in mijn leven?' (pag. 44)

Anno 2008 is het beleid van de overheid gericht op de situatie waarbij er een schaarste dreigt in aanbod van arbeidskrachten. Het huidige beleid is vooral gericht op werkgelegenheid voor zoveel mogelijk mensen binnen onze samenleving, of, zoals zij het zelf formuleren in het artikel op de site van het ministerie van sociale zaken: "...het structureel verhogen van de arbeidsparticipatie...."

Bron: http://home.szw.nl/index.cfm?rubriek_id=391818&hoofdmnu_item_id=13826&link_id=146855

Van daaruit gezien lijkt het wel of het beleid gedurende de afgelopen decennia uitsluitend gericht is op een zo breed mogelijk gedragen arbeidsparticipatie van de groep naoorlogse borelingen. In de tijd van de VUT behoorde zij tot de groep 'te werk te stellen jongeren' terwijl ze nu horen tot de groepering 'vergrijzers' die langer zullen moeten blijven werken.

Discussie. Dezelfde leeftijdsgroep als structureel lijdend voorwerp voor arbeidsparticipatie?

'De Vergrijzing' is in eerste instantie een economisch probleem. Stijgende kosten voor zorg en pensioen moeten worden gedekt door inkomsten vanuit een arbeidersgroep die qua omvang en in verhouding kleiner is dan de groep die de uitkeringen ontvangt. Sociologisch bekeken zal worden gezocht naar de consensus in de samenleving om in deze kwestie balans te vinden. Is het een zaak van opgelegde sociaal maatschappelijke plicht dat 'de werkende die voor niet werkende moet betalen' of mogen we stellen dat het, sociologisch gezien, een zaak is van 'rechtvaardigheid' die aan altruïsme voorbij gaat?

Als 54 jarige zelfstandig ondernemer, oud 'hippie' en ex-werkgever voor 18 werknemers zie ik met lede ogen aan dat de beleving binnen mijn leeftijdsgroep t.a.v. het Nederlandse sociale systeem zich kenmerkt en vult door en met onzekerheid. Onzekerheid t.a.v. hun toekomst en of zij het leven wat zij gewend zijn geraakt in arbeidstijd kunnen continueren gedurende de dagen van rust. Onzekerheid t.a.v. de rechtvaardigheid die schuilt in de gedachte dat jarenlange arbeid een verzorgd pensioen garandeert. Onzekerheid tegenover de overheid en de maatregelen die kennelijk meer ad hoc dan gestructureerd genomen worden als reactie op mondiale ontwikkelingen waar Nederland als natie nauwelijks iets aan kan veranderen. Onzekerheid om te leven zoals dat zou kunnen aansluiten bij de verwachtingen die de laatste 40 jaar zijn geweest. De smakelijke vis die wordt voorgehouden aan het einde van de hengel die we zelf dragen. We kijken ernaar met de overtuiging dat hij vroeg of laat de pan ingaat om vervolgens, samen met wat andere ingrediënten te dienen als welverdiende maaltijd. We hebben al vroeg leren vissen maar zijn door de verschillende waterstanden waarschijnlijk iets verder van het fornuis geraakt dan we ons hadden voorgenomen. Daardoor is de weg naar de maaltijd langer geworden en dreigt de vis te bederven. Die situatie zal ons nopen om te kijken naar ons noodrantsoen of naar een visplek in de buurt van het fornuis waar we kunnen hengelen naar verse vis. Wellicht met de bedorven vis als aas. De vergrijzer kan worden beschouwd als iemand die graag vist, zo nu en dan een visje teruggooit en op tijd een maaltijd bijeen hengelt. Hij is niet te beroerd om in woelig water zijn dobber te volgen of lang te wachten tot ze bijten. Maar vroeg of laat zal de honger hem rechtvaardigen om zijn vangst te nuttigen en dat mag hem gegund worden. De arbeidsmarkt wordt binnenkort gevuld met veel 'grijze vissers'. Een groep die in sociaal verband de economie van de laatste 40 jaar heeft gedragen en niet te beroerd is om dat nog wat langer te doen. Het politieke systeem mag deze positieve intentie belonen met een smakelijke maaltijd waarop niet wordt bezuinigd met vissen die door de grijze visser zelf zijn gevangen.

Hoeveel arbeidsparticipatie is te genereren uit de mogelijkheden voor de vergrijzer als flexarbeider of als hulpbron voor vraagstukken waarvoor expertise en/of referentie noodzakelijk dan wel gewenst is?

Als coach steek ik 'mijn mensen' een hart onder de riem door ze aandacht te geven voor hetgeen we al die jaren hebben gepresteerd en waartoe we nog steeds in staat zijn. We hebben Nederland opgebouwd tot een land waar de hele wereld rekening mee houdt als het gaat over 'poldermodel', handel, industrie en waterbeheersing en bruggenbouw. We hebben op alle continenten academische uitwisselingsprogramma's. We hebben beurscrashes overleefd en zijn voorloper in het leefbaar maken van een 'multi-etnische maatschappij' en we staan bekend om onze creativiteit in het oplossen van politieke, economische en juridische vraagstukken. We zijn gewoon erg goed in het omgaan met de situatie en we zijn bereid daarvan te leren om er vervolgens innovatief mee te werken. We zijn zeker nog niet afhankelijk van de 'nieuwe generatie' en het feit dat we nu al druk doende zijn met maatregelen om de toekomst voor onszelf zowel als de volgende generaties veilig te stellen, bevestigt dit hele verhaal. Dit zijn niet de resultaten van een persoon, van een partij of van een organisatie. Het zijn gevolgen van een manier waarop we met z'n allen inzet tonen voor algemene zaken vanuit een sterk sociaal maatschappelijk gevoel. Wellicht existentieel, daar waar het gaat over de individuele

belangen en werkzaam aandeel; functionalistisch t.a.v. de route die te bepalen is voor nieuwe sociologische benaderingen en beleidssystemen; structuralistisch om te zien welke structuren met elkaar een sociaal verband vormen. Al deze zaken geven aan dat de vergrijzers kwaliteiten hebben en dat op een maatschappelijk verantwoorde manier daarvan gebruik wordt gemaakt. De overheid mag dan spreken van een 'Vergrijzingsprobleem'; wat ze beter kunnen doen ik kijken naar de manier waarop de vergrijzer maximaal ingezet kan worden op grond van zijn expertise en functionaliteit. Het inzetten van de kwaliteiten die IN de vergrijzer en daardoor in de vergrijzing zitten leidt ongetwijfeld tot uitkomsten waar niet alleen de 'eigen' groep mee gebaat is maar wat tevens als sterk fundament dient voor de toekomst. Op dit moment anno 2008 worden op die kwaliteiten aanspraak gemaakt door de pensioengerechtigde leeftijd op te schroeven maar waar mijns inziens net zo goed gebruik van gemaakt kan worden, daar waar het gaat om via dialoog te inventariseren waar precies de behoeften liggen en wat de mogelijkheden zijn om die behoeften in te vullen zonder afbreuk te doen aan sociale afspraken waarop jarenlange arbeidsinzet is getoond en verkregen. De paradox zit in het feit dat het 'probleem' van de 'Vergrijzer en Vergrijzing' tevens de oplossing bevat.

Publieke opinie t.a.v. wat men belangrijk vindt anno 2008.

Tabel 1.2 *Opvattingen over de problemen en sterke punten van Nederland en wat hoog op de politieke agenda moet, bevolking van 18+, eerste kwartaal 2008 (in procenten);*

Problemen, sterke punten, politieke prioriteiten.

Bron: http://www.scp.nl/publicaties/boeken/9789037703849/COB%20kwartaalbericht_2008_1.pdf

Opgeslagen als 'publieke opinie'